

De ondernemende kracht van gebieden

In de verschillende provincies

November 2007

INDEX

1. Inleiding.....	1
2. Gebiedsinitiatieven vanuit de provincies	2
Voorbeelden vernieuwende gebiedsinitiatieven	6
3. Ontwikkelingen rond gebiedsinitiatieven	7
4. Gebiedsinitiatieven en het Netwerk Platteland	18
Bijlage Overzicht gebiedscommissies per provincie	1

1. Inleiding

Achtergrond

Het Netwerk voor het Platteland faciliteert tot 2007 vooral de plaatselijke groepen van Leader en een aantal voorlopergebieden in gebiedsverantwoordelijkheid bij plattelandsontwikkeling. In de nieuwe programmaperiode van het Plattelands Ontwikkelings Plan 2007-2013 (POP2) krijgt het Netwerk een bredere functie in de ondersteuning van integrale gebiedsinitiatieven. POP2 is gebaseerd op vier pijlers of assen: versterken van de concurrentiekracht van de landbouw, natuur- en landschapsbeheer, verbreding van de plattelandseconomie en publiek-private samenwerking in de uitvoering. Het Netwerkteam zal verbindingen tussen de vier pijlers sterk gaan bevorderen. Daarom heeft het Netwerkteam in de overbruggingsperiode begin 2007 alvast een aantal ontwikkelingen van integrale gebiedsinitiatieven in kaart gebracht.

Gebiedsinitiatieven

Gebiedsinitiatieven vanuit overheden zijn vooral bedoeld om bepaalde beleidsopgaven te realiseren. Bijvoorbeeld Reconstructie, Land Inrichting of Nationale Landschappen.

Gebiedsinitiatieven in de regio komen meestal vanuit ondernemers en bewoners tot stand om oplossingen te zoeken voor knelpunten in een gebied. Leadergroepen, milieucoöperaties, agrarisch natuurverenigingen e.d. zijn hier voorbeelden van.

We gaan eerst in op de rol van de provincies in de ontwikkeling van integrale gebiedsinitiatieven en vervolgens belichten we nieuwe ontwikkelingen in gebiedsinitiatieven vanuit de regio. Per onderdeel geven we enkele aanbevelingen om de ondernemende kracht van gebiedsinitiatieven te versterken. Deze zijn gericht op provincies, gemeenten, gebiedscommissies en op initiatieven van belanghebbenden in de regio. In het afsluitende deel vatten we de conclusies en aanbevelingen samen. In de bijlage is een overzicht van gebiedscommissies per provincie opgenomen.

Voor wie

Voor wie kan dit overzicht nuttig zijn:

- 1) Voor alle POP-2-betrokkenen, maar vooral voor nieuwkomers in het programma.
- 2) Plaatselijk Groepen - in oprichting - kunnen de ervaring van anderen benutten. Met dit document kunnen zij zich oriënteren.
- 3) Provincies en gemeenten zullen zien dat er veel variatie zit in de regionale samenwerking. Bij elkaar valt er dus inspiratie te vinden. Dat geldt zowel voor overheden onderling, als ook tussen overheden en private partijen en maatschappelijke organisaties.
- 4) Het rijk kan zien dat hier een goede kans ligt om -in de stijl van het nieuwe kabinet- in te zetten op Samen Doen! De gebiedscommissies, die vrijwel in alle provincies publiek-privaat zijn samengesteld, bieden daartoe een uitstekende ingang. Het rijk, als indirect bij de uitvoering betrokken overheid, kan beide andere overheden uitdagen tot versterking van de publiek-private samenwerking.
- 5) Het nieuwe netwerkteam krijgt hiermee snel overzicht van de grote diversiteit van aanpakken bij de provincies.

Werkwijze

Alle provincies zijn door ons telefonisch en per email benaderd voor informatie. Voor het afsluitende hoofdstuk zijn ook de conclusies gebruikt van de recente zelfevaluatie van het Netwerk. Bij zes vernieuwende gebiedsinitiatieven hebben we verder doorgevraagd bij de voorzitters en enkele deelnemende partijen. Dat zijn gebiedscommissie Wijk en Wouden, gebiedsplatform Alblasserwaard Vijfheerenlanden, de Vereniging Noordelijke Friese Wouden, streekhuis Kempenland, de gebiedscoöperatie Kromme Rijn en de streekrekening het Groene Woud. Deze zes cases vindt u terug in boxjes in hoofdstuk 3.

2. Gebiedsinitiatieven vanuit de provincies

Gebiedscommissies

Met de recente Wet Investeringsbudget Landelijk Gebied (WILG) heeft het Rijk een deel van haar taken voor het landelijk gebied verder gedecentraliseerd. Provincies zijn nu verantwoordelijk voor het realiseren van Rijksdoelen in het landelijk gebied. De bestuursovereenkomsten voor de periode 2007 - 2013 met het Rijk werden in december 2006 ondertekend. De provincies hebben deze afspraken verwerkt in hun provinciale Meer Jaren Plannen (pMJP).

De meeste provincies hebben gebiedscommissies voor plattelandsontwikkeling ingesteld. Gebiedscommissies zijn er al langer in de reconstructieprovincies: Limburg, Brabant, Gelderland en Overijssel. In de provincies Noord Holland, Flevoland, Drenthe en Groningen zijn begin 2007 gebiedscommissies gevormd in het kader van ILG. Friesland heeft al in 2002, op eigen initiatief, gebiedscommissies ingesteld. De filosofie daarachter was om zoveel mogelijk regionaal aan te sluiten op het karakter van het platteland en om de versnippering aan structuren en geldstromen te verminderen.

Zuid-Holland heeft geen provinciaal ingestelde gebiedsdekkende commissies, alleen commissies voor specifieke gebiedsopgaven. Vier jaar geleden koos de provincie ervoor om zich terug te trekken uit gebiedscommissies en plattelandsontwikkeling over te laten aan het maatschappelijk middenveld en gemeenten in de regio. De provincie is alleen betrokken in projecten met een sterk bovenregionaal karakter. Dit geeft gebieden en gemeenten ruimte om zelf verantwoordelijkheid te pakken. De facilitering vanuit de provincie is echter beperkt.

In Zeeland functioneert er op provinciaal niveau al sinds 1998 één loket Vitaal Platteland, aangestuurd door een Bestuurlijk Consortium van betrokken partijen. De Landinrichtingscommissies zijn verbreed tot integrale gebiedscommissies met aanvullende plannen en financiering.

Utrecht werkt met regio's volgens hun streekplannen en bereidt momenteel drie regionale platforms voor om de uitvoering van hun AVP (Agenda Vitaal Platteland) te realiseren

Breder dan ILG

Veel provincies (o.a. Limburg, Brabant, Gelderland, Friesland) laten de gebiedscommissies breder werken dan alleen op de ILG terreinen (natuur, inrichting en ecologische verbindingzones). Zij nemen ook sociaal-economische activiteiten, welzijn en leefbaarheid, op in de plannen.

In Limburg organiseert de provincie Regionale Overleg Tafels (ROT) met betrokken partijen over wonen, welzijn en zorg.

Bijna alle provincies hebben zich voorgenomen om de Leader aanpak naar het hele landelijke gebied te verbreden, passend binnen het POP-2 programma. In Nederland zullen er 30 Plaatselijke Groepen (PG) functioneren. De provincies Limburg en Gelderland geven aan dat bestaande Leadergroepen worden uitgenodigd deel te nemen in andere gebiedsprogramma's of deze gebieden te financieren buiten POP-2 om. Er leven echter nog wel vragen over de praktische uitvoering van Leader binnen het POP-2 programma, het Netwerkteam heeft hiervan een apart overzicht gemaakt per provincie (zie de website).

De samenstelling van gebiedscommissies

De gebiedscommissies hebben in vrijwel alle provincies een publiek private samenstelling. Dat betekent dat overheden (provincie, gemeenten en waterschappen) erin deelnemen, evenals maatschappelijke organisaties (natuur, milieu, landschap, soms dorpen) en bedrijfsleven (landbouw, MKB, recreatie, banken). Per gebied kan die samenstelling enigszins verschillen. In Noord Holland en Friesland zitten personen niet als formele vertegenwoordigers van hun organisatie in de commissie maar 'vanuit hun gebied'.

In Overijssel zijn de gebiedscommissies puur publiek van samenstelling. Ze heten er Bestuurlijk Gebieds Overleg (BGO), met daarin provincie, gemeenten en waterschappen. In 2004 heeft de provincie ervoor gekozen om een knip te maken tussen meedenken en meebeslissen. Twee keer per jaar is er overleg met de private partijen om ze mee te laten denken. In deze publieke samenstelling blijken financiële afspraken sneller gemaakt te kunnen worden met de publieke partners (zie paragraaf financieel). Private partijen voelen zich echter op afstand.

Beleidsopgaven zoals Landinrichting (LI), Nationale Landschappen (NL) vragen wettelijk om een eigen bestuurlijk overlegorgaan. Deze gebiedsinitiatieven ontstaan dus niet van onderop, maar zijn wel vaak publiek-privaat samengesteld. De meeste provincies verbinden deze beleidsopgaven via personele unies met de gebiedscommissie. Een LI bestuur kan functioneren als een werkgroep of uitvoeringscommissie van de gebiedscommissie of van de provincie. Ook kan de gebiedscommissie nieuwe integrale werkgroepen opzetten voor probleemgebieden, zoals Limburg aangeeft.

In zes van de negen provincies met gebiedscommissies is een gedeputeerde voorzitter van de commissie. Drie provincies (Limburg, Brabant en Noord Holland) benoemen een onafhankelijk voorzitter. In Limburg wordt hij of zij voorgedragen door de streek. Enkele provincies hebben gebiedsgedeputeerden voor bijvoorbeeld streekplanregio's.

Rol en functie van de gebiedscommissie

De Raad voor het Landelijk Gebied beveelt verschillende rollen voor de provincie aan ten behoeve van gebiedsinitiatieven: faciliteren, initiëren en regisseren, participeren en mede ondernemen. Alle commissies adviseren (meer of minder zwaarwegend) de provincie over gebiedsplannen en uitvoeringsprojecten in het gebied. Soms omvat de rol ook het geven van impulsen, het initiëren en faciliteren van acties. Verder is de rol van gebiedscommissies nauwelijks uitgekristalliseerd. Of zoals een beleidsmedewerker het formuleerde: *“Het beleidskader staat vast, maar de verinnerlijking van doelen, uitgangspunten voor de toekomst van het platteland behoeft nog aandacht. Zo ook de prioriteiten, de werkwijze en de procesgang in het gebied”*. De commissies lijken meer te reageren op de gebiedsplannen of projectvoorstellen die provinciale ambtenaren hen voorleggen dan dat ze een initiërende rol vervullen.

Versterk ondernemende kracht van provinciale gebiedscommissies

- Zoek mensen met een profiel van ondernemende bestuurder, mensen die verbinding maken, over eigen grenzen kijken, het gebied in gaan en anderen kunnen aanzetten tot initiatieven.
- Laat de commissie een heldere visie ontwikkelen op de ontwikkelingsdoelen van hun platteland. Een visie die gedragen en uitgedragen wordt door de commissieleden en die initiatiefnemers in het gebied inspireert en motiveert.
- Ook de provincie zal een heldere visie moeten ontwikkelen op het proces van plattelandontwikkeling en haar eigen rol en die van de commissie daarin.

Provinciale ondersteuning

Alle gebiedscommissies worden aangestuurd en ondersteund door de provincies met een gebiedsmanager of gebiedscoördinator, soms aangevuld met een gebiedsmakelaar. Deze ondersteuning wordt meestal aangeduid met 'frontoffice' of 'gebiedsbureau'. De gebiedscoördinator of gebiedsmanager schakelt tussen personen in het gebied, met de provincie en binnen de provincie. De gebiedsmakelaar richt zich vooral op het ontwikkelen van projecten en het bijpassende subsidietraject. De gebiedsbureaus worden in sommige provincies aangevuld met medewerkers van gemeenten (Limburg) en soms waterschappen (Overijssel).

Streekhuizen

In Gelderland en Brabant functioneren sinds enkele jaren streekhuizen in sommige gebieden en worden in andere gebieden nieuwe streekhuizen opgericht. Medewerkers van diverse betrokken partijen, publiek maar ook privaat, zijn er veelal in deeltijd werkzaam. Dat betekent dat ze vanuit hun eigen organisatie in deeltijd worden ingezet voor het streekhuis. Dat blijkt positief te werken, zowel voor de eigen organisatie als voor het gebied. Hun belangrijkste taak is de ondersteuning van initiatiefnemers bij de ontwikkeling van projecten.

Versterk ondernemende kracht van de provinciale ondersteuning

- Selecteer ambtenaren die intern goed kunnen schakelen tussen mensen en mogelijkheden, dat levert resultaat.
- Zet personeelsbeleid in op het versterken van competenties van medewerkers naar een ondernemende houding.
- Maak interne spanningsvelden tussen front-office en back-office, integraal en sectoraal, bespreekbaar.

Gebiedsbureau:

- Ambtenaren in deeltijd in het gebied en deels in het provinciehuis inzetten werkt positief op beide niveaus.
- Samenwerking tussen verschillende partijen in het gebiedsbureau versterkt de dynamiek. Heel belangrijk blijkt de betrokkenheid van gemeenten. Een gebied met meerdere gemeenten bevordert het leren van elkaar.
- Gemeenten vinden een integrale aanpak belangrijk, met economie, welzijn en leefbaarheid in het programma.

Aan het eind van het volgende hoofdstuk borduren we verder op het versterken van de uitvoeringsorganisatie.

In de bijlage is een overzicht van gebiedscommissies per provincie opgenomen.

Budget

De provincies reserveren meestal een gebiedsbudget op basis van het uitvoeringsprogramma. Projecten die binnen deze kaders passen zal de provincie veelal goedkeuren. Voor projecten die daarbuiten vallen heeft de gebiedscommissie een adviserende stem (soms zwaar).

In alle provincies speelt de financiële afstemming van het provinciaal Meerjarenplan met de andere partijen. Dat is soms lastig vanwege grote verschillen in financiële ruimte van gemeenten. Bovendien werken gemeenten met jaarlijkse begrotingen en nauwelijks met meerjarentrajecten. Gemeenten met een eigen meerjarenbudget spelen vaak een actievare rol in gebiedscommissies en hebben er letterlijk 'meer te zeggen'.

In Overijssel heeft de provincie een bestuursconvenant gesloten met gemeenten en waterschappen. Dat convenant legt de bijdragen van elk van de drie vast en geldt tegelijkertijd als aanvraag van gemeenten en waterschap voor de bijdrage van de provincie. De publieke samenstelling van de BGO's (Bestuurlijk Gebieds Overleg) maakt deze wederkerigheid in financiële afspraken eenvoudiger te realiseren, maar is nog experimenteel van opzet.

Brabant verstrekt elke gebiedscommissies een beperkt eigen budget van ongeveer een ton, om kleine projecten te financieren. Deze zelfbeschikking geeft meer betrokkenheid en een kritischer benadering bij de gebiedscommissie.

Brabant en Overijssel stellen stimuleringsgeld of procesgeld beschikbaar aan initiatiefnemers om projecten van de grond te krijgen.

Gebiedsfondsen

In een aantal gebieden zijn gebiedsfondsen of streekrekeningen gerealiseerd of in ontwikkeling. Voorbeelden zijn de Streekrekening Het Groene Woud en het Gebiedsfonds Midden-Delfland. Zo wil men over eigen middelen voor gebiedsontwikkeling beschikken. De extra rente-inkomsten uit kapitaal worden ingezet voor de uitvoering van projecten, voor betaling van groene en blauwe diensten en ook voor enige technische ondersteuning. Dergelijke financieringsconstructies genieten een sterk toenemende belangstelling bij gemeenten. Over de streekrekening Groene Woud geven we iets meer informatie in een boxje in het volgende hoofdstuk.

Versterk ondernemende kracht van gebiedscommissies op financieel gebied:

- Zelfbeschikking over een beperkt budget voor kleinere projecten werkt erg positief.
- Het beschikbaar stellen van procesgeld door provincies prikkelt het sociaal kapitaal en stimuleert de ontwikkeling van projecten.
- Gebiedscommissies zouden zelf moeten kunnen beslissen over afzonderlijke projecten binnen door de provincie aangegeven randvoorwaarden, terwijl de provincie wel de beschikkingen afgeeft. Het subsidiariteitsbeginsel komt daarmee beter tot zijn recht. En het leidt sneller tot beslissingen. Scheiding van bevoegdheden in programmering en uitvoering van projecten kan daarvoor een goede basis vormen.
- Eigen, publiek-private financieringsinstrumenten zoals streekrekeningen of gebiedsfondsen geven gebieden meer speelruimte en sturingsmogelijkheden voor de uitvoering van plattelandsontwikkeling.

Voorbeelden vernieuwende gebiedsinitiatieven

Streekrekening het Groene Woud

Deze Streekrekening is in 2006 gestart om extra geld te genereren voor duurzame projecten binnen het Nationaal Landschap Het Groene Woud, een gebied tussen Eindhoven, Tilburg en Den Bosch. Bedrijven, overheden, instellingen en particulieren kunnen geld inleggen op een speciale rekening waarvan de extra rente ten goede komt aan de Streekrekening. Daarnaast kunnen donaties plaats vinden.

De Streekrekening is een initiatief van Innovatieplatform Duurzame Meierij. Doel is om de kernkwaliteiten van het gebied Groene Woud te versterken. In de praktijk wordt het geld aangewend als aanjaagsubsidie en om de projecten te financieren die moeilijker met overheidsfinanciering rondkomen.

Streekhuis Meierij geeft pre-advies over projecten. Dat is een ambtelijk samenwerkingsverband van de Reconstructiecommissie, het Innovatieplatform en het Nationaal Landschap. Bedrijven en overheden die deelnemen aan de Streekrekening doen dat ter versterking van de kernkwaliteiten van het Groene Woud en hebben verder geen zeggenschap in projecten, dat willen ze ook niet. Het is een unieke constructie die als pilot project voor Europa geldt. Het concept is overal toe te passen en is heel simpel "geld geven zonder geld te geven" volgens voortrekker Ger van de Oetelaar, tevens wethouder van Boxtel.

Bedrijven en overheden kunnen hun kapitaal zo overhevelen naar de Streekrekening. Zonder extra kosten of voorwaarden en tegen dezelfde rente kunnen ze dan een bijdrage leveren aan de versterking van het Groene Woud. Zonder geld uit te geven leveren ze een bijdrage in maatschappelijk verantwoord ondernemen.

Na ruim een jaar heeft de Streekrekening ongeveer 20 deelnemende organisaties waaronder Campina, Provincie Noord Brabant en gemeenten. Het spaartegoed bedraagt inmiddels bijna 40 miljoen euro. Daarmee is de doelstelling van een jaarlijks uit te geven bedrag van 2 ton op basis van extra rente-inkomsten al gerealiseerd. Het streven is nu een kapitaal van 100 miljoen bij elkaar te krijgen en jaarlijks één miljoen werkkapitaal.

Sterke punten:

- Gemeenten en bedrijven kunnen hun kapitaal zonder extra kosten of voorwaarden inzetten om een bijdrage te leveren aan het versterken van de groene ruimte, als woon of vestigingsklimaat.
- De streek heeft werkkapitaal beschikbaar zonder dat er ingewikkelde procedures en voorwaarden aan te pas komen zoals vaak bij overheidsfinanciering het geval is.

Aandachtspunten:

- Voorwaarde is vertrouwen en goede onderlinge verhoudingen tussen initiatiefnemers en deelnemende partijen.
- De kunst is nu om het geld ook daadwerkelijk omgezet te krijgen in concrete projecten, zodat het vertrouwen en draagvlak ook behouden blijft.

Meer informatie: www.streekrekeninghetgroenewoud.nl

3. Ontwikkelingen rond gebiedsinitiatieven

Sinds de jaren negentig is er een enorme veelheid aan gebiedsinitiatieven in diverse regio's ontstaan. Niet alleen op initiatief van de overheid. Ook ondernemers of belangengroepen nemen daadwerkelijk de plattelandsontwikkeling ter hand. "Het zijn de ploegers van het (platte)land, die zorgen voor nieuwe oogsten". De initiatieven zijn meestal ontstaan vanuit een spanning tussen verschillende functies in een gebied zoals natuur, water, landbouw en recreatie. Betrokkenen willen zelf met oplossingen komen voor de knelpunten. Ook deze initiatieven vormen een belangrijke doelgroep van het Netwerk Platteland. We beschrijven een zestal initiatieven kort -in boxjes op de linker pagina's- in dit hoofdstuk.

Het gaat hier vooral om gebiedsinitiatieven 'van onderop'. Denk aan Milieucoöperaties, Agrarisch Natuur Verenigingen, Dorpsbelangen. Of aan samenwerkingsverbanden voor bijvoorbeeld Agrotoerisme of Zorg. Zij zijn belangrijk voor overheden, want ook dit lokale ondernemerschap is nodig om plattelandsbeleid te kunnen realiseren.

Welke bewegingen signaleren wij, bij de diverse partijen, die leiden tot nieuwe integrale publiek-private uitvoeringsinitiatieven in de regio? We kunnen ze eigenlijk samenvatten in drie lijnen.

- 1) Gebiedspartijen worden zelfbewuster.
- 2) Groepen bundelen hun krachten, private partijen groeien tot partners. Anders gezegd, de regionale samenwerkingsverbanden worden sterker.
- 3) Het bewustzijn groeit dat het meeste resultaat geboekt kan worden in een volwassen samenwerking met overheden.

In het landelijk gebied zien we dus een groeiend 'sociaal kapitaal'. Dat is van grote waarde voor de kwaliteit en de ontwikkeling van elk gebied. Je kunt het zien als de optelsom van lokale kennis van het gebied, netwerken tussen mensen, ondernemerschap en innovatie maar ook sociale cohesie. En als de overheid hier slim mee samenwerkt dan levert dit 'kapitaal' ook een goed 'dividend' op voor het realiseren van beleid.

Bovenstaande lijnen werken we nu wat verder uit.

We beginnen met een korte schets van verschillende gebiedspartijen en gaan dan kort in op de bundeling van krachten in het gebied. En wat dat betekent voor de samenwerking met overheden.

Landbouw

Boeren zijn belangrijke dragers van het landschap, direct belanghebbenden in de groene ruimte en vaak eigenaar van de grond.

De sector is vooral actief in de grotere herinrichtingsprojecten zoals Land Inrichting. In de zogenaamde Landbouw Ontwikkelings Gebieden vinden we vele ondernemersinitiatieven voor bedrijfsontwikkeling. Landbouw als algemene sector is echter nog weinig betrokken bij een integrale aanpak van gebieden.

De iets kleinere groep van verbredende ondernemers is veel actiever in integrale gebiedsgerichte projecten en is steeds vaker ook in regionaal verband georganiseerd. Agrarisch Natuur Verenigingen (ANV's) en samenwerkingsverbanden van verbredende boeren nemen allerlei ontwikkelingsinitiatieven in hun gebied.

Bestuurders en beleidsmakers die plannen maken voor het landelijk gebied blijken heel verschillend te denken over het ontwikkelingsperspectief voor de landbouw. Dat levert uiteenlopende beelden op over de toekomst van het platteland: van productiegebied met steeds grotere en intensievere bedrijven tot consumptiegebied voor natuur en burger met kleinschalige bedrijven en verbrede landbouw. Ook in de regio lijken de 'gewone' landbouw en de 'verbrede' landbouw soms tegenpolen of concurrenten van elkaar in plattelandsontwikkeling. Elke vorm van landbouw is echter medebepalend voor de kwaliteit van het landschap. En alle landbouwers zijn mededragers van de economie en het sociale leven op het platteland.

De bereidheid om elkaar te versterken en samen te werken zien we toenemen. Of zoals een afdelingsvoorzitter van LTO het verwoordt: "*Ook verbredende boeren zijn relevante plattelandsondernemers. Iedere ondernemer maakt eigen keuzes, maar je moet elkaar niet in de steek laten en je in het gebied sterk maken voor de gezamenlijke belangen*".

Gebiedscommissie Wijk en Wouden

De gebiedscommissie is ontstaan in het Groene Hart rond Zoeterwoude in een typische stad-land omgeving en heeft als doelen:

- versterken van de identiteit van het gebied met natuur en cultuurhistorie,
- betekenis voor de stad: rust en ruimte voor de burgers,
- nieuw verband bouwen tussen stad en land middels producten en diensten.

In de gebiedscommissies zitten: zeven gemeenten, provincie, Rabobank, SBB, Stichting Grote Polder Groene Hart, ANV land van Wijk en Wouden, Hoogheemraadschap en LTO-afdeling.

Er is een gebiedsvisie gemaakt en een uitvoeringsprogramma opgesteld.

Sleutelprojecten zijn:

- **Promotie van de streek.**

Samen met Leadergroep Leidse Ommelanden is gewerkt aan promotie van de streek, die van zichzelf (nog) niet zo'n bekendheid heeft. Burgers uit de stad ontdekken nu het buitengebied met de gerealiseerde boerenlandpaden, fietspaden en de jaarlijkse polderdag.

- **Opzet van een publiek-privaat gebiedsfonds voor groene diensten.**

Samen met actieve ANV Land van Wijk en Wouden, die al bezig was met groene diensten maar zelf geen mensen in dienst heeft. Zo'n fonds vraagt veel lobbywerk.

Er is een programmabureau met ongeveer 1,5 fte gedetacheerd door gemeenten en gefinancierd door de deelnemende publieke partijen.

Sterke punten:

- Boeren en burgers in het gebied werken samen om een front te vormen om het gebied 'op de kaart' te krijgen en open, groen en agrarisch te houden.
- Omliggende steden en woningcorporaties, die belang hebben bij een aantrekkelijke en toegankelijke groene ruimte, zijn betrokken met fondsen en draagvlak.

Aandachtspunten:

- Bestuurlijke inbedding in de provinciale streekplangebieden / stedelijke regio's ontbreekt waardoor de gebiedscommissie als uitvoeringsorgaan onvoldoende kracht kan ontwikkelen. ILG-geld wordt door de provincie verdeeld met stedelijke regio's als voornaamste partners. Wijk en Wouden ligt in drie regio's wat nogal wat coördinatie vraagt.
- De provincie trekt zich terug als trekker uit gebiedsinitiatieven en stelt onvoldoende menskracht beschikbaar. Het vorige college heeft vijf prioritaire gebieden aangewezen in de nota levend landschap, daarbij ontbreekt land van Wijk en Wouden. Dit wordt misschien nog bijgesteld door het hele gebied alsnog als Leadergebied te erkennen.

Meer informatie: www.landvanwijkenwouden.nl

Versterk de ondernemende kracht van landbouw

- Bevorder reële beeldvorming over ontwikkelingsperspectieven van de productiegerichte landbouw en de verbrede landbouw.
- Bevorder zowel (kleinschalige) vrijwillige herinrichting met structuurverbetering van bedrijven als mogelijkheden om groene en blauwe diensten te verlenen.
- Betrek agrarische ondernemers in brede gebiedsontwikkeling bijvoorbeeld door ze te enquêteren of te interviewen over hun bedrijfsplannen in het kader van de gebiedsvisie.
- Zoek als samenwerkingsverband voor verbrede landbouw (zoals voor groene diensten, recreatie, zorg of streekproducten) naar privaat-publieke verbanden en cofinanciering.

Burgers

In het buitengebied wonen steeds meer burgers die ook medebepalend zijn voor het landschap en belanghebbende zijn in de groene ruimte. Bewoners van het buitengebied zijn vaak niet georganiseerd, maar zij organiseren zich wel –tijdelijk- zodra de groene ruimte in hun directe omgeving met stedelijke bouwplannen wordt bedreigd. Soms zijn er dus gezamenlijke belangen waarin boeren en bewoners elkaar kunnen versterken in het open, groen en agrarisch houden van gebieden. Zo is in gebiedscommissie Wijk en Wouden in Zuid-Holland de basiscoalitie van boeren en burgers een essentiële krachtenbundeling gebleken om het gebied open, groen en agrarisch te houden.

Burgers kunnen zich soms ook aansluiten bij Agrarische Natuur Verenigingen ANV's. Zo is den Hâneker in Alblasserwaard Vijfheerenlanden, met 2/3 burgerleden en roulerend burger/boeren voorzitter, een sterke speler in het gebied.

In gebieden zijn vaak allerlei organisaties actief die zich met cultuurhistorie, natuur en landschap bezig houden. Bij deze mensen, meestal vrijwilligers, zit heel veel kennis van de streek. Belangrijk is zoveel mogelijk organisaties in het gebied erbij te betrekken en het gemeenschappelijke gebiedsbelang boven te halen.

Als het gaat om gebiedsinitiatieven in de groene ruimte worden natuurgebieden vaak apart gezien en zijn natuurorganisaties niet geïntegreerd, terwijl ook zij natuurlijk medebepalend zijn voor de groene ruimte. Staats Bos Beheer is daarin vaak een positieve uitzondering. Er komen steeds meer geluiden van boeren en burgers dat ze de dialoog en afstemming met natuurbeheerders in het gebied missen.

Versterk de ondernemende kracht van burgers

- Betrek bewoners van het buitengebied, die medebepalend zijn voor het landschap, bij gebiedsinitiatieven.
- Betrek de diverse 'vrijwillige' natuur- en landschapsorganisaties met veel kennis en inzet bij gebiedsinitiatieven.
- Betrek ook natuurbeheerders bij gebiedsinitiatieven voor een betere afstemming met de, ontwikkeling van, natuurgebieden.

Bedrijfsleven

Het bedrijfsleven, waaronder recreatie, is onmisbaar voor een sterke regionale economie. In toenemende mate wordt ook het Midden en Klein Bedrijf (MKB) bij gebiedsinitiatieven betrokken. Bijvoorbeeld verbredende boeren ontwikkelen nieuwe samenwerkingsvormen met ondernemers in de recreatie. In Terecht Anders in Kromme Rijn en in de Landen in Midden-Brabant werken ondernemers uit landbouw, recreatie en MKB samen om een sterkere publiciteit en marketing te ontwikkelen voor hun producten en diensten. Door zo hun directe omgeving in het product te betrekken ontstaan nieuwe kansen.

Sommige ondernemers grijpen duidelijk kansen van samenwerking aan. Maar er lijkt nog heel wat te winnen in het bedrijfsleven met een grotere openheid voor samenwerking.

Ondernemers in gebiedsinitiatieven lopen vaak op tegen de enorme vergadercircuits en stroperige procedures bij gebiedsprogramma's. Of zoals een recreatie ondernemer zijn ervaring met Europese subsidies onder worden bracht: *"Voor de 40% subsidie, heb ik er 30% werk mee om te verantwoorden plus nog eens 30% chagrijn en zo sta ik op het eind 20% in de min."*

Noordelijke Friese Wouden

De Vereniging NFW (Noardelike Fryske Wâlden) is een koepelorganisatie van zes verenigingen voor natuur- en landschapsbeheer. De Vereniging NFW vertegenwoordigt zo'n 850 boeren met 40.000 ha grond en een groeiend aantal burgerleden.

De boeren zijn innovatief, ook met duurzaam boeren. Naar aanleiding van het mestbeleid zijn ze zelf aan de slag gegaan met het versterken van het kringloopprincipe op de bedrijven.

De Vereniging NFW streeft naar:

- daadwerkelijke versterking van de regionale economie,
- bescherming en ontwikkeling van het cultuurhistorische landschap en de daarin besloten natuurwaarden,
- verbetering van de milieukwaliteit,
- robuuste landbouw, vervlochten met de regionale economie en die bijdragen levert aan landschap, natuur en milieu.

Ondersteuning vindt plaats door een speciaal bureau van NFW ondergebracht bij LTO Noord. Diverse projectleiders en beleidsmedewerkers werken in deeltijd voor de Noord Friese Wouden.

In het kader van het Nationaal Landschap is er een gebiedsconvenant afgesloten en een uitvoeringsprogramma opgesteld. Deelnemende partijen zijn o.a. provincie, gemeenten, WUR, milieufederatie, waterschappen. De stuurgroep is samengesteld uit bovenstaande partijen onder voorzitterschap van de gedeputeerde. Een begeleidingscommissie uit de diverse deelnemende partijen zorgt voor de ambtelijke ondersteuning. Er zijn diverse themagroepen van boeren met andere partijen gevormd voor onder andere regionale economie, natuur en landschap, duurzame landbouw en gebiedssturing. Doel is zoveel mogelijk zelfsturing in het gebied. Momenteel voert de WUR een onderzoek uit naar vermarkting van het gebied en de mogelijkheden van zelfsturing

De NFW werken samen met het provinciale gebiedsbureau NO Friesland voor de ontwikkeling en afstemming van projecten. Het gebiedsplatform NO bestrijkt het grootste deel van het gebied van de NFW en adviseert het provinciebestuur over de financiering van projecten. Vanuit NFW wordt iemand tijdelijk toegevoegd aan het platform als er agendapunten van NFW aan de orde zijn.

Sterke punten:

- Dankzij de jarenlange inspanningen van de ANV's voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer en projecten voor duurzame landbouw is er een stevige basis gelegd voor versterking van de gebiedskwaliteiten.
- Er is een sterke bestuurlijke trekkersrol van de provincie voor het gebied en de ambtelijke en bestuurlijke verbindingen werken goed.

Aandachtspunten:

- Het natuur- en landschapsbeheer is nu volledig geënt op financiering door het Programma Beheer (nu in POP2). Er zijn nieuwe strategieën nodig voor verwaarding van het gebied. Daarvoor zijn ook nieuwe allianties met andere partijen (recreatie) nodig.
- NFW wil ook aan de slag met het thema leefbaarheid. In het kader van Nationaal Landschap zijn daar ook middelen voor beschikbaar. De provincie is bezig met de opschaling van een pilot om Dorpswerk te betrekken bij de gebiedsinitiatieven.

Meer informatie: <http://nfw.wisl.nl>

Versterk de ondernemende kracht van het bedrijfsleven

- Geef de ondernemende instelling van het bedrijfsleven de ruimte en voorkom te veel vergaderen en papierwerk.
- Ga met ondernemers op zoek naar de meerwaarde van actieve samenwerking op gebiedsniveau.
- Een meer ondernemende, en soms risico delende, houding van de overheden kan vertrouwen wekken.

Dorpswerk

Gebiedsinitiatieven richten zich vaak ook op de sociaal-economische vitalisering van het platteland. Een samenwerking van gebiedsinitiatieven met de dorpsraden of –verenigingen lijkt dan voor de hand te liggen. Dorpsbewoners hebben immers belang bij een aantrekkelijk en toegankelijk buitengebied. Tot nu toe zijn de dorpsraden vooral gericht op de leefbaarheid binnen de bebouwde kom en zetten ze zich wel in voor groen rond de dorpen en fiets- en wandelpaden in de omgeving. Het overwegend vrijwillige karakter en de kleinere schaal waarop men actief is worden als redenen aangegeven dat dorpsraden niet direct betrokken zijn in gebiedsinitiatieven.

Toch zijn er wel praktijkvoorbeelden van samenwerking zoals in Streekhuis Kempenland. Het Streekhuis organiseert elk jaar een dorpendag. Er is ook samenwerking in de opzet en uitvoering van dorpsontwikkelingsplannen. Projecten van dorpsraden kunnen via het kennisloket en financieringsloket ondersteund worden.

In Friesland heeft de provincie een pilot opgezet om het dorpswerk te betrekken bij plattelandsontwikkeling. In de dorpsvisies is de aandacht voor het buitengebied of de groene ruimte wel steeds meer een onderdeel. Vanuit dorpswerk Friesland pleit men er daarom voor om bij het ontwikkelen van gebiedsvisies veel meer gebruik te maken van de dorpsvisies.

Versterk de ondernemende kracht van het dorpswerk

- Dorpsraden neem zelf initiatief in het eigen buitengebied.
- Maak als gebiedsinitiatief gebruik van kennis, inzichten en visies van dorpsraden. Zoek ook afstemming met dorpsbewoners als belangrijke gebruikers van de groene ruimte, recreatief maar ook logistiek voor werk of school.
- Een beperkte financiële of personele ondersteuning van dorpsinitiatieven kan veel energie mobiliseren en draagvlak genereren.

Gemeenten

De rol van gemeenten in plattelandsontwikkeling is nog heel verschillend. Dat kan samenhangen met ervaring in gebiedsgericht werken, de omvang van de gemeente en de betrokkenheid van de wethouder of een ambtenaar bij het landelijk gebied. Maar ook met de manier waarop de provincie de regierol invult.

Alle initiatiefnemers zijn van mening dat het erg belangrijk is om met gemeenten samen te werken. Gemeenten hebben immers een formele rol bijvoorbeeld in het bestemmingsplan buitengebied. Initiatiefnemers noemen ook punten die voor verbetering vatbaar zijn bij gemeenten. De betrokkenheid en het gevoel van gemeenten voor de groene ruimte laat nogal eens te wensen over. De samenwerking tussen gemeenten behoeft verbetering want er wordt weinig over de eigen grenzen gekeken en ruimtelijk beleid zou meer op elkaar afgestemd moeten worden. Dat stimuleert de samenwerking tussen ondernemers van verschillende gemeenten. De ingezette capaciteit voor gebiedsinitiatieven is nogal eens beperkt, met te weinig ambtenaren, teveel wisselingen van ambtenaren of een weinig actieve houding.

De ervaring van gemeenten die wel samenwerken in een uitvoeringsinitiatief is vrij positief. Zo schetst een gemeente in Kromme Rijn: *“Er wordt efficiënter gewerkt, beleid kan beter op elkaar afgestemd worden evenals gemeente overstijgende ontwikkelingen. Kennis wordt gemakkelijker gedeeld en bij subsidieaanvragen sta je sterker.”*

Een andere positieve ontwikkeling is dat steeds meer gemeenten een eigen visie ontwikkelen op het landelijk gebied. De nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening (Wro) biedt meer ruimte aan gemeenten, maar dat vraagt van gemeenten ook meer ambtelijke inzet.

Kromme Rijn: naar een nieuwe Gebiedscoöperatie

In Kromme Rijn werken diverse uitvoeringsinitiatieven in het gebied steeds nauwer samen. Het betreft onder andere Land Inrichting, Nationaal Landschap, Nieuwe Hollandse waterlinie. De toenemende samenwerking tussen de Leadergroep, maatschappelijke organisaties en gemeenten komt tot uiting in de volgende activiteiten.

- Gemeenten ontwikkelen samen een visie op het buitengebied.
- Dorpsraden zetten samen leefbaarheidsplannen op.
- Agrarische ondernemers worden actief betrokken in gebiedsontwikkeling.

De Leadergroep, met de vier gemeenten erin, heeft het initiatief genomen tot het opzetten van een Gebiedscoöperatie. Het moet een publiek-private organisatie zijn van alle betrokken uitvoeringsinitiatieven in het gebied.

Er functioneert inmiddels een Kromme Rijn loket voor vragen over ruimtelijke ordening en subsidies, een Streekkantoor is in voorbereiding. De provincie gaat dit financieel ondersteunen. De provincie wil deze coöperatie contracteren als éniġ aanspreekpunt voor het gebied voor de uitvoering van hun Agenda Vitaal Platteland. Het gebied is in overleg met de provincie over de mate van gebiedsverantwoordelijkheid. Ook voor de provincie is het aftasten. De intentie is om de uitvoering en besluitvorming over projecten verregaand te delegeren aan de gebiedscoöperatie, op basis van jaarplannen. De provincie zal verantwoordelijkheid voor de programmering willen behouden, maar verantwoordelijkheid op projectniveau kan dan bij de coöperatie komen.

Sterke punten:

- De gebiedscoöperatie is een nieuwe uitvoeringsvorm die helemaal vanuit het gebied zelf is ontstaan. Deelnemende partijen hebben zo rechtstreeks invloed en er is gelegenheid voor partijen om later aan te sluiten. Positief is de ondersteuning van de provincie.
- De samenwerking tussen gemeenten is sterk in ontwikkeling. Er wordt efficiënter gewerkt, beleid wordt beter op elkaar afgestemd evenals gemeente overstijgende ontwikkelingen. Kennis wordt gemakkelijker gedeeld en gemeenten staan sterker bij subsidieaanvragen.

Aandachtspunten:

- Er zijn plannen voor de ontwikkeling van een groenfonds.

Meer informatie: www.krommerijnloket.nl

De provincie laat in het omgevingsplan ruimte aan gemeenten voor bijvoorbeeld de invulling van landschapskwaliteit en van nieuwe economische dragers. Veelal ontstaat dat initiatief vanuit een ruimtelijke invalshoek. Maar meer en meer komen ook de leefbaarheid - met de nieuwe rol van gemeenten in de WMO - en de plattelandseconomie erbij. Gemeenten zoeken actief naar samenwerking met ondernemers, bewoners en maatschappelijke groepen. Om dat proces aan te sturen wordt er steeds vaker ook op gemeentelijk niveau een publiek-privaat platform opgericht. Voorbeelden zijn o.a., Schouwen-Duiveland, Noord-Beveland, Walcheren, Oirschot, Hardenberg en ook in het Kromme Rijn gebied.

Versterk de ondernemende kracht van gemeenten

- Ontwikkel een plattelandsagenda, met betrokkenen, zowel inhoudelijk als kwa aanpak. Maak duidelijk hoe je wilt werken.
- Maak ambtenaren vrij om gebiedsgericht werken te ondersteunen en help hen een ondernemende aanpak te ontwikkelen
- Werk samen met andere gemeenten op het terrein van ruimtelijke ordening en leefbaarheid. Wissel ervaringen uit, maak gebruik van elkaars expertise en stem beleid op elkaar af.
- Speel in op nieuwe combinatiemogelijkheden met 'rood-groene' functies. Bijvoorbeeld in nieuwe landgoederen en in Buurderijen (Schouwen-Duiveland, Haarlemmermeer, Doesburger Eng). Vaak kan dat ook nieuw geld genereren.

Waterschap

De rol van waterschappen in gebieden is ook van groot belang. Met de nieuwe Kader Richtlijn Water KRW zal die rol nog sterker worden. Initiatiefnemers benadrukken het belang van het betrekken van waterschappen vanwege claims in gebieden maar ook omdat er veel kennis en grote geldstromen achter zitten die nu nog nauwelijks geïntegreerd zijn in het ILG.

Aandachtspunt is dat waterschappen enorm opgeschaald zijn en de afstand tot gebieden groter is geworden, aldus ervaren initiatiefnemers.

Versterk de ondernemende kracht van waterschappen

- Betrek de waterschappen met hun deskundigheid en middelen bij de gebiedsvisie en bij project-initiatieven.
- Waterschappen: stel bijvoorbeeld iets meer ruimte langs waterlopen open voor recreatiedoeleinden.
- Ook boeren tonen aan dat zij op hun eigen land een actiever rol in waterbeheer kunnen spelen (vb NAJK) in nauwe samenwerking met het waterschap.

Steden, woningbouwcorporaties, grote bedrijven

Steden, woningbouwcorporaties en bedrijfsleven hebben belang bij versterking van de groene ruimte in hun omgeving en kunnen zo belangrijke (financiële) ondersteuners zijn van gebiedsinitiatieven. Voor de inwoners van steden is een aantrekkelijk en toegankelijk buitengebied belangrijk. Dat verhoogt het woonklimaat voor burgers en het vestigingsklimaat voor bedrijven. De kwaliteit van de groene ruimte wordt zo een economische factor voor steden en bedrijven.

Een voorbeeld. De stad Zoetermeer is als een van de omliggende gemeenten betrokken bij gebiedscommissie Wijk en Wouden omdat, zoals de burgemeester aangeeft: *"Het bestuur ziet in dat haar inwoners de groene ruimte enorm waarderen, maar het niet vanzelf groen blijft. De stad wil daarvoor verantwoordelijkheid nemen en creatieve coalities smeden. Het gaat om een belang van 100.000 inwoners uit de stad voor wie Wijk en Wouden een uitloop gebied is, tegenover bijvoorbeeld 8.000 inwoners van een inliggende gemeente Zoeterwoude"*.

De betrokkenheid van steden, woningbouwcorporaties en grotere bedrijven bij gebiedsinitiatieven is nog pril, maar het is een interessante potentiële markt. Dat geldt voor de financiële ondersteuningsmogelijkheden maar is natuurlijk ook erg belangrijk voor de draagkracht onder omliggende bewoners en werknemers. Streekrekening het Groene Woud is daar een succesvol voorbeeld van.

Gebiedsplatform Alblasserwaard Vijfheerenlanden

Het gebiedsplatform is een krachtenbundeling van maatschappelijke organisaties in het gebied. Daarvoor heeft er 10 jaar lang een gebiedscommissie gefunctioneerd waarvan ook provincie en gemeenten deel uitmaakten. De provincie en gemeenten hebben zich teruggetrokken. De gemeenten vroemne apart een bestuurscommissie Alblasserwaard Vijfheerenlanden. Formeel heeft het platform geen bevoegdheid maar kan wel projecten uitvoeren. Het platform kan andere partijen, waaronder gemeenten, gevraagd en ongevraagd adviseren.

Agrarisch Natuurvereniging Den Hâneker in de Alblasserwaard Vijfheerenlanden vormt een belangrijke basis van het gebiedsplatform. *“Burgers zoeken in toenemende mate rust, ruimte en ontspanning op het platteland ter compensatie van de ‘economische tredmolen’. Als boer wil je dat graag bieden, maar moet je zelf ook mee in de economische ontwikkeling en is het de vraag hoe je de behoefte aan onthaasting rendabel kunt maken.”* vertelt een voortrekker van Den Hâneker.

Naast agrarisch natuur- en landschapsbeheer is er inmiddels een veelheid aan activiteiten ontwikkeld zoals agrotourisme, zorg, streekproducten en groene diensten. Zo heeft het gebied een flinke impuls gekregen.

Bijzonder is dat twee derde van de leden van Den Hâneker burger is. Den Hâneker heeft ook eigen beroepskrachten. Dat is het resultaat van goede samenwerking en samen dingen doen.

Den Hâneker is vertegenwoordigd in het Gebiedsplatform Alblasserwaard Vijfheerenlanden.

Ondersteuning van het platform is in handen van een landschapscoördinator die samenwerkt met het streekcentrum in Groot Ammers. De bedoeling is om met het platform tot een nieuw convenant te komen met een uitvoeringsplan voor het gebied. Men gaat ook werken aan een gebiedsfonds.

Sterke punten:

- De samenwerking in het gebied loopt erg goed, er is veel sociaal kapitaal opgebouwd door zelf impulsen te geven, in plaats van dat anderen (beleidsmakers) dat voor je bepalen.
- Een actieve gebiedsmakelaar heeft veel verbindingen gelegd, ook publiek-privaat.
- Al zijn de gemeenten niet vertegenwoordigd in het platform, de samenwerking met gemeenten is wel goed en wordt nu verder uitgebouwd in de nieuwe Leadergroep Alblasserwaard Vijfheerenlanden die overeenkomt met het gebiedsplatform.

Aandachtspunten:

- Dat de provincie zich bestuurlijk heeft teruggetrokken uit het gebied, daar kan men mee leven. Echter de ambtelijke en financiële ondersteuning van de provincie schiet naar de mening van het gebied ernstig tekort.

Meer informatie: www.streekcentrum.nl

Versterk de ondernemende kracht van steden, woningbouwcorporaties en grote bedrijven

- Betrek omliggende steden, woningcorporaties en bedrijven bij financiële ondersteuning van een gebiedsinitiatief of een gebiedsfonds. Zij kunnen ook helpen het draagvlak onder de omwonenden te versterken, bijvoorbeeld in hun PR.
- Daag hen uit tot bijdragen aan de kwaliteit van het gebied: namelijk een betere woon- en werkomgeving.

Krachten bundelen: samen voor het gebied

Hierboven hebben we ondernemende initiatieven van verscheidene groepen geschetst. Ervaringen met de uitvoering leren dat het erg belangrijk is om de krachten in het gebied te bundelen. Een voorwaarde is dat een gebied herkenbaar is als een soort natuurlijke of sociaal-economische eenheid. De opgave is dan om die kracht van het gebied te benoemen met gebiedseigen kenmerken en verhalen, een visie te ontwikkelen op de groene ruimte en – natuurlijk - om die uit te werken tot uitvoeringsplannen.

Door samenwerking groeit de trots en zelfbewustzijn in het gebied en kan men samen sterker naar buiten treden. Dan komt het gebied duidelijker op de kaart te staan.

Samenwerken is niet alleen efficiënter, maar geeft ook nieuwe kansen door het ontstaan van nieuwe allianties, bijvoorbeeld tussen landbouw, zorg, cultuurhistorie, waterschap en recreatie. Het vereist wel dat organisaties ook over de eigen grenzen heen kijken.

Zo geeft een agrarisch ondernemer aan: *“Communiceren met recreanten is erg belangrijk. Zij willen koeien in de wei terwijl het voor een boer economischer is ze op stal te houden. Ga je met elkaar in gesprek dan kun je tot de conclusie komen dat er iets geregeld moet worden om koeien in de wei te houden. En dat kan dan uiteindelijk zowel voordeel voor de boer als voor de horeca en recreanten opleveren.”*

Versterk de ondernemende kracht door samenwerking van initiatieven in de regio

- De kunst is om elkaar in het gebied zoveel mogelijk te versterken en samen te werken. Dat vraagt om een integrale aanpak en overleg.
- Benut de ervaring van andere partijen in de regio. Ontwikkel een gezamenlijke visie op wat je wilt bereiken in het gebied. De kans op realisatie stijgt met een voldoende gemeenschappelijke basis. Probeer door elkaars bril naar het gebied te kijken en kansen te benoemen.
- Onderhoud als initiatiefnemers relaties met gemeenten maar ook met de provincie en met sectorale organisaties.
- Zorg er als lokaal initiatief voor dat de bestaande groep geen doel op zichzelf wordt. Blijf zoeken naar nieuwe verbanden in de regio (“ondernemende gezelschappen”) om nieuwe zaken te realiseren.

Samen in Publiek-Private uitvoeringsorganisatie

In het vorige hoofdstuk staan al verschillende mogelijkheden om de publiek-private samenwerking te versterken. Als men de krachten van alle partijen, zoals we die hierboven hebben geschetst, gaat bundelen ontstaan weer nieuwe ervaringen met de gezamenlijke uitvoering. Uit alle gesprekken voor deze inventarisatie zijn ook leerpunten naar voren gekomen voor een optimale samenwerking met overheden. Om als gebiedsinitiatief goed te kunnen functioneren zijn de volgende organisatorische voorwaarden van belang.

Het formaliseren van de samenwerking van publieke en private partijen in een gebiedsinitiatief is belangrijk. Dan is de vrijblijvendheid er af en dan kun je elkaar aanspreken op afspraken en verantwoordelijkheden.

Ook een streekcentrum met voldoende menskracht is van belang. Een streekcentrum moet laagdrempelig zijn voor initiatiefnemers in het gebied. Betrokken partijen moeten voldoende menskracht leveren, publiek en privaat. Wat erg goed werkt is dat deelnemende partijen en gemeenten mensen in deeltijd beschikbaar stellen voor het streekcentrum. Zie bijvoorbeeld het boxje van het Streekhuis Kempenland.

Streekhuis Kempenland

Sinds 2006 functioneert het Streekhuis Kempenland als uitvoeringsorgaan van de Regionale Reconstructiecommissie Beerze Reusel. Het gebied bestaat uit zeven gemeenten; Eersel, Bladel, Reusel-De Mierden, Oirschot, Hilvarenbeek, Oisterwijk, Goirle.

De provinciale gebiedscoördinator van de Reconstructiecommissie is tevens coördinator van het Streekhuis. Het Streekhuis is ontstaan op initiatief van de gemeenten. Medewerkers zijn vanuit eigen organisaties in deeltijd werkzaam bij streekhuis: van gemeenten, provincie, Samenwerkingsverband Regio Eindhoven SRE, waterschap, landbouworganisatie e.d. Dat werkt erg goed, want zo is er contact met beide kanten. Door de korte lijnen is er veel uitwisseling en synergie mogelijk met de betrokken partijen.

Het Streekhuis is laagdrempelig voor de mensen in de streek. Het belang daarvan heeft men eerder met ruilverkaveling ondervonden. Er is een kennisloket, waarin alle kennis in het gebied -en de onderwijsinstellingen- beschikbaar zijn voor initiatiefnemers in het gebied. En er functioneert een adviesloket voor financiering, dat actief mee zoekt naar financiering van projecten (buiten subsidies dus).

Het Streekhuis heeft een klein werkbudget voor secretariaat en communicatie. Daarnaast heeft ze zelf de beschikking over één ton aan financiële middelen van de provincie om in te zetten voor kleine projecten.

Sterke punten:

- Integrale insteek, met economie (privaat) en leefbaarheid (gemeenten).
- Een streekmanager voor de sociaal-economische onderwerpen.
- Gemeenten die kennis samenbrengen.
- Medewerkers zijn vanuit eigen organisaties in deeltijd werkzaam bij streekhuis. Dat werkt goed, want zo is er contact met beide kanten, veel uitwisseling en synergie mogelijk.

Aandachtspunten:

- Er lopen veel projecten voor natuur en milieu in het gebied en nog weinig voor landbouw. Enkele grotere inrichtingsprojecten moeten nu hun uitwerking krijgen.
- Het gebied wenst meer verantwoordelijkheid in de uitvoering. Men ondervindt nu veel vertraging omdat de provincie adviezen van de commissie weer ter discussie gaat stellen. Er is een sterke roep aan de provincie om versnelling van de uitvoering.

Meer informatie: www.streekhuisKempenland.nl

Het advies van de initiatiefnemers is om enig werkgeld beschikbaar te hebben voor de bestuurlijke en uitvoerende trekkers. Ook zien we steeds vaker dat men een gebiedsfonds wil opzetten zodat je niet voor elk project afhankelijk bent van geld van verschillende partijen en van ambtelijke besluitvorming daarover.

De bestuurlijke en ambtelijke betrokkenheid van de provincie is erg belangrijk voor het gebiedsinitiatief. De uitvoeringsorganen zijn voor ingediende projecten immers nog steeds afhankelijk van de formele besluitvorming door de provincie.

In de praktijk kunnen er twee soorten complicaties ontstaan.

Het werkgebied van de uitvoeringsorganisatie kan verschillen van dat van de provinciale gebiedscommissie waardoor een uitvoeringsorganisatie met meerdere gebiedscommissies heeft te maken. In de praktijk kunnen daar praktische afspraken over worden gemaakt, zoals in Friesland waar de aanvragen van de Noordelijke Friese Wouden NFW in gebiedsplatform NO worden behandeld, waarbinnen het grootste deel van NFW is gelegen. Bij die behandeling in het platform zijn dan ook vertegenwoordigers van NFW aanwezig.

De tweede complicatie ligt ingewikkelder. Een toenemende klacht van gebiedsinitiatieven is dat de provincie de adviezen van de gebiedscommissie ambtelijk weer ter discussie gaat stellen, waardoor besluitvorming erg vertraagd wordt en gebieden het idee krijgen dat afspraken niet worden nagekomen of het vertrouwen vermindert. Voor initiatiefnemers en zeker voor ondernemers is dat erg frustrerend. In gebieden ontstaat dan ook een toenemende roep om de verantwoordelijkheid en het beslissingsniveau voor projecten lager, in het gebied zelf, te leggen.

Versterk de ondernemende kracht van uitvoeringsorganen:

- Formaliseer de publiek-private samenwerking per gebied zodat je elkaar kunt aanspreken op verantwoordelijkheden. Provincie, gemeenten en gebiedscommissie stem zoveel mogelijk - en vroegtijdig - af.
- Een herkenbaar en laagdrempelig streekhuis met medewerkers van de betrokken organisaties, bij voorkeur in deeltijd, helpt om projecten van de grond te krijgen.
- Zorg dat er vanaf het begin enig werkgeld is voor bestuurders en uitvoerders
- Werk snel aan een gebiedsfonds met publieke en private bijdragen.
- Zet in op voldoende verantwoordelijkheid bij de gebiedscommissie zelf om te kunnen besluiten over projectaanvragen, die passen binnen het goedgekeurde jaarplan.

4. Gebiedsinitiatieven en het Netwerk Platteland

Verschuivingen in zeggenschap

Deze verkenning van gebiedsorganisaties is een tijdsopname in een proces van geleidelijke veranderingen. Niet alleen de werkwijze maar ook de invloed in plattelandsontwikkeling verschuift. We geven de belangrijkste ontwikkelingen aan.

- 1) De regie verschuift van rijk naar provincie. De provincie zal een nieuwe rol gaan spelen naar gemeenten. Gemeenten zoeken een sterker positie. Ze willen meedoen in de visievorming maar ook in de uitvoering van plattelandsontwikkeling. Er is sprake van beperkte gemeentelijke uitvoeringscapaciteit en soms ook van bestuurlijke zwakte. Soms ziet men dat als probleem en soms ook als kans. Dat blijkt bijvoorbeeld uit het volgende punt.
- 2) De belangstelling voor benutting van de kwaliteiten van het platteland lijkt nog steeds toe te nemen. Projectontwikkelaars, grote zorginstellingen en wooncorporaties verwerven strategisch grond en kunnen investeren in grotere projecten. Hier komen gemeenten vaak in een spagaat tussen samenwerking met deze financieel sterke spelers en het bewaken van het algemene belang bij de kwaliteit van het gebied, ook als leefomgeving. Op dit punt van bestemming zien we confrontaties met bewonersinitiatieven.
- 3) Er staat nog steeds spanning tussen de boeren die vooral voor de voedselmarkt produceren en verbredende agrarische ondernemers die meer op de regio zijn gericht. De invloed van de eerste groep is nog steeds relatief groot, zij werden tot voor kort gezien als de enige echte ondernemers. Maar de verbreders organiseren zich nadrukkelijker en krijgen meer invloed in plattelandsontwikkeling. Zij vormen nieuwe netwerken die invloed zoeken, bijvoorbeeld de Task Force Veelzijdig Platteland. De machtsverhouding tussen deze groepen verschuift mede onder invloed van het Brusselse landbouwbeleid dat verschuift van de eerste naar de tweede pijler.
- 4) Al deze actoren vinden we terug in gebiedscommissies en daar moet de afstemming en het samenspel plaatsvinden. De opdracht van deze gebiedscommissies is sterk beleidsbepaald en met budgetten en regelgeving gestuurd. De druk op de overheid om met maatschappelijke partijen samen te werken neemt nog steeds toe. Ook op dit punt bestaat grote diversiteit en die is interessant voor het zoeken naar goed werkende vormen van publiek-private samenwerking. In dit verband blijft de roep om eenvoudige en heldere procedures nog steeds luid klinken.

Kortom er is veel in beweging en dat willen we ook vertalen in bepaalde rollen voor het netwerk. De provincies hebben groot belang bij samenwerking met private initiatieven om de uitvoering van plattelandsbeleid in gebieden te realiseren. De private gebiedsinitiatieven bundelen hun krachten en willen samenwerken met de overheden. Zij willen bovendien meer zeggenschap in de uitvoering van 'hun' gebiedsprogramma's. In beide gevallen kan het Netwerk daarin een ondersteunende rol vervullen.

Provincies en Netwerk

Provincies kunnen de kracht van een gebiedsinitiatief versterken door meer verantwoordelijkheid in het gebied te leggen, gebiedsactoren te faciliteren en door ook zelf ondernemend mee te ontwikkelen. Het beginsel van subsidiariteit komt daarmee beter tot zijn recht. Voor een goede samenwerking blijft het vereenvoudigen van de procedures nog steeds een cruciale uitdaging.

Het Netwerk kan een ondersteunende rol vervullen in die versterking van de ondernemende kracht van provincies, bijvoorbeeld door ervaringen of aandachtspunten door te geven. Dat kan door informatieve gesprekken in elke provincie of door provincies onderling ervaringen uit te laten wisselen, onder meer in de vorm van Communities of Practice oftewel in het Nederlands: in praktijkkringen.

Gebiedsinitiatieven en Netwerk

Het Netwerk kan ook een rol spelen bij het versterken van de ondernemende kracht in de regio. Dat kan door procesbegeleiding in de regio en uitwisseling van ervaringen tussen gebiedsinitiatieven. *Best practices* kunnen door het Netwerk in beeld gebracht worden en breder bekend worden gemaakt. Maar ook door bijvoorbeeld meer aandacht te schenken aan gemeenten als speciale doelgroep.

Specifieke rollen voor het Netwerk

En hoe kan het Netwerk Platteland meerwaarde krijgen in dit drukke speelveld?

Om die vraag te beantwoorden ligt het voor de hand om de aanbevelingen uit deze verkenning te vertalen in specifieke rollen voor het Netwerk.

- **Versterk de ondernemende kracht van provincies.**
Ondersteun provincies bij het realiseren van een ondernemende rol in gebiedsgericht werken. Bevorder de opzet van streekhuizen en de ontwikkeling van gebiedsverantwoordelijkheid.
- **Bevorder actieve samenwerking van partijen tussen de 4 assen in POP2.**
Ga met ondernemersgroepen uit de verschillende assen van POP2 op zoek naar de meerwaarde van actieve samenwerking op gebiedsniveau.
Spreek beide groepen boeren –gericht op productie voor de wereldmarkt of verbredend in het gebied- aan op een actieve rol in de gebiedsontwikkeling
Sluit een alliantie met samenwerkingsverbanden voor verbrede landbouw (zoals voor groene diensten, recreatie, zorg of streekproducten) en schakel met privaat-publieke verbanden en met mogelijkheden voor cofinanciering.
- **Versterk de ondernemende kracht van gemeenten.**
Prikkel gemeenten om gebruik te maken van de beschikbare expertise in andere gemeenten en stem beleid op elkaar af. Bevorder hun onderlinge samenwerking, op het terrein van ruimtelijke ordening en leefbaarheid, bijvoorbeeld in streekhuizen. Betrek hierin ook bewoners van het buitengebied en zoek aansluiting met initiatieven van dorpsraden.
De ervaringen met de eerste Parktijkkringen van wethouders zij veelbelovend. Daar gaat het Netwerk mee door.
- **Stimuleer de betrokkenheid van kennisinstellingen in het gebied.**
Kennisinstellingen kunnen het samenbrengen van kennis in het gebied en het toegankelijk maken ervan bevorderen. Tevens kunnen ze een rol spelen in het vernieuwen van kennis en inzichten.
- **Bevorder sterke publiek-private samenwerkingsverbanden.**
Versterk de ondernemende kracht van allerlei actoren in het landelijk gebied. Daarvoor is een een sterker publiek-private samenwerking per gebied cruciaal, zodat je elkaar kunt aanspreken op verantwoordelijkheden. Zet in op meer verantwoordelijkheid voor projectbesluiten in het gebied zelf, op minder bureaucratie en op meer facilitatie door de provincie.
- **Deel ervaringen met gebiedsfondsen**
Deel ervaringen van gebiedsfondsen waarin publieke en private bijdragen mogelijk zijn. Bevorder nieuwe allianties. Bijvoorbeeld stad-land-verbanden. Of woningcorporaties en bedrijfsleven die gebiedsinitiatieven financieel zouden kunnen ondersteunen en die ook kunnen bijdragen aan draagvlak bij omwonenden.

Bijlage Overzicht gebiedscommissies per provincie

Provincie	Gebieden	Samenstelling en trekker	Ondersteuning	Informatie
Brabant	Reconstructie/gebiedscommissies (9) - Peel - Peel en Maas - Boven-Dommel - Beerze Reusel - Maas en Meierij - Meierij - Baronie - Wijde Biesbosch - Brabantse Delta	Publiek Privaat Onafhankelijk voorzitter Ieder gebied heeft een eigen gebiedsgedeputeerde.	Front-office provincie Per gebied gebiedscoördinator en gebiedsmakelaar en deelgebiedsmakelaar. Decentrale streekhuizen in: - Peel - Boven-Dommel - Beerze Reusel - Baronie (i.o.) - Wijde Biesbosch (i.o.) met gemeenten en andere partijen.	www.brabant.nl > beleid > ruimtelijke ontwikkeling > programma landelijk gebied Streekhuizen sites www.streekhuiskempenland.nl www.bovendummel.nl www.streekhuisdepeel.nl
Drenthe	Gebiedscommissies (5) - NW Drenthe - Drentsche Aa - De Hunze - ZO Drenthe - ZW Drenthe	Publiek Privaat Gedeputeerde	Provincie Gebiedscoördinator per gebied	www.drenthe.nl/plattelandontwikkeling/gebied.php
Flevoland	Stuurgroepen gebied (4) - Noordelijk Flevoland - Oostrand Oostelijk en Zuidelijk Flevoland - Oost-West as - Midden Zuid Flevoland	Publiek Privaat Gedeputeerde	Werkgroep Provincie en medewerkers andere partijen per gebied. Eén subsidieloket provinciaal.	www.flevoland.nl
Friesland	Gebiedsplatforms (6) - Waddeneilanden - NO Friesland - NW Friesland - Midden Friesland - ZO Friesland - ZW Friesland	Publiek Privaat Gedeputeerde	Projectbureau Per gebied gebiedscoördinator, projectverwerver en secretariaat van provincie in de regio Gemeenten in werkgroepen betrokken	www.fryslan.nl > onderwerpen > plattelânsprojecten
Gelderland	Streekcommissies platteland (5) - Veluwe - Gelderse Vallei - Achterhoek - Rivierengebied Oost - Rivierengebied West	Publiek Privaat Onafhankelijk voorzitter	Plattelandshuizen (3) - Achterhoek - Rivierengebied - Veluwe provincie met gemeenten en andere partijen in de regio Voor Gelderse Vallei wordt een organisatie gevormd.	www.gelderland.nl > gelderland balie > subsidies > vitaal gelderland Sites plattelandshuizen www.plattelandshuis.nl www.svgz.nl www.veluwestroom.nl www.rivierengebied.nl

Groningen	Gebiedscommissies (4) - Centraal - Noord - Oost - West	Publiek Privaat	Provincie Gebiedscoördinator per gebied Plattelandshuis Oost met meerdere partijen	www.provinciegroningen.nl > Groningen in gebieden
Limburg	Platteland in uitvoering (9) - Helden - Horst a/d Maas, Sevenum - Maastricht & Mergelland - Nederweert - Vitaal Platteland Parkstad Limburg - Venray-Meerlo, Wanssum - Ons WCL - Westelijke Mijnstreek	Publiek Privaat Onafhankelijk voorzitter voorgedragen door de streek, benoemd door provincie.	Gebiedsbureau Loketfunctie, aanjagen partijen tot uitvoering in het gebied. Per gebied gebiedsmanager van provincie, secretariaat (gebiedsbureau) door gemeente, gebiedscoördinator DLG.	www.limburg.nl/plattelandinuitvoering www.plattelandinuitvoering.nl
Noord-Holland	Gebiedscommissies (7) - Texel - Kop van Noord-Holland - West Friesland - Noord Kennemerland - Laag Holland - Zuid West Rijnland - Amstel Gooi en Vechtstreek	Publiek Privaat Onafhankelijk voorzitter	Gebiedsbureau Per gebied gebiedscoördinator en medewerkers provincie en DLG in regio	www.noord-holland.nl/projecten/ilg
Overijssel	Bestuurlijk gebiedsoverleg (5) - Noordwest Overijssel - Noordoost Overijssel - Salland - Noordoost Twente - Zuid Twente	Publiek Provincie, gemeenten en waterschappen Gedeputeerde	Aanjaagteam (4) Per gebied gebiedsmanager provincie, medewerkers gemeenten en waterschappen in de regio	www.provincieoverijssel.nl > beleid > natuur en platteland > gebiedsgericht werken
Utrecht	Agenda Vitaal Platteland (5) - Eemland/Gelderse Vallei - Utrechtse Heuvelrug - Kromme Rijngebied - Utrecht Midden - Westelijk Utrecht	Publiek Privaat Groeimodel naar AVP platform	Provincie Gebiedsmanager per gebied. Per gebied programmabureau i.o.	www.provincie-utrecht.nl
Zeeland	Vitaal Platteland Provinciebreed met uitzondering van de kernen Vlissingen en Middelburg	Publiek Privaat Gedeputeerde	Eén loket provincie Vitaal Platteland/ILG	www.zeeland.nl/vitaalplatteland
Zuid-Holland	Regio's streekplangebieden - Oost - West - Zuid - Rijnmond Provincie kiest niet voor gebiedsdekkende commissies platteland.	Publiek Bestuurlijke regio's van gemeenten. Elk streekplangebied heeft een gebiedsgedeputeerde.	Bureau gebiedscoördinatie van de provincie is aanspreekpunt voor regio's en gemeenten.	www.zuid-holland.nl > regio's

In een publiek private samenstelling zijn vertegenwoordigd, overheden (provincie, gemeenten, waterschappen), maatschappelijke organisaties (natuur, milieu, landschap) en brancheorganisaties (landbouw, recreatie, mkb). Per gebied kan de samenstelling iets variëren